

Dr. Kornhuber András

született 1824. augusztus 2-ikán Kematenben,
meghalt 1905. ápr. 21-ikén Bécsben.

Emlékbeszéd, tartotta 1905 dec. 11-ikén a pozsonyi orvos- és természettudományi egyesület közgyűlésén dr. **Ortvay Tivadar**.

Azon csapások között, melyek egyesületünket fennállása óta érték, egy sem oly súlyos és gyászos, mint az, mely dr. Kornhuber András halálával érte. Kornhuber András egyesületünknek nemcsak tulajdonképi alapítója, hanem annak éveken át fáradhatatlanul buzgó fenntartója, vezére és szellemi inspirátora is volt.¹⁾ Ami őt egyesületünk alapítására ösztönözte, az az a nagy szeretet volt, melylyel a természet és a természettudományok iránt viseltetett s melyeket tőle telhetőleg művelni és fejleszteni óhajtott. Soha alapítás oly igazolt nem volt, mint egyesületünké. Mert a természettudományok művelésére és fejlesztésére tényleg alig képzelhető alkalmasabb, mondhatni ideálisabb hely, mint éppen Pozsony. Ezt már az 1850—51-ben városunkban működött dr. Kenngott, hírneves mineralogikus ismerte volt fel, anélkül mégis, hogy eszméjét megvalósítani képes lett volna. Pozsony két tágas geológiai medence határmegyéjén fekszik s így természet-szerűleg hivatott arra, hogy innen mint központból induljon ki a szellemi tevékenység mozgalma: egyrészt a hegyalji lankásságra meg a csallóközi alföldre és másrészt a kiskárpáti hegyvidékre.

¹⁾ Az egyesület alapszabályai 1856 febr. 8-ikán erősítették meg. Az első gyűlés 1856 febr. 14-ikén volt. Első évkönyve (Verhandlungen des Vereins für Naturkunde zu Presburg) 1856-ban jelent meg.

Amint e vidék orografaiilag tartozéka a dunántúli Alpesvidéknek, úgy kiegészítése az geologiailag a bécsi medencének. Ha tehát valahol, úgy bizonyára itt van a buvárnak folytonvaló alkalmá oly természetrajzi: légtüneti, éghajlati, floristikai és zoológiai jelenségek megfigyelésére, melyek nemcsak önmagukban tényi érdekességgel, hanem egyúttal tudományos jellegzetességgel is bírnak. Avagy nem jellegzetes-e, hogy légtünetileg alig van vidékünknek szélcsendes napja? Nem jellegzetes-e, hogy palaeontologiailag a dévényi Nagytető nyugati fővénylejtője és a dévény-ujfalvi tengeri tályog a legkülömbözőbb tengeri kövületek dúsgazdag kincsesbányája? Nem jellegzetes-e, hogy növénytanilag ugyanazon Nagytető meszes oromterületén egy a pozsonyi hegyekétől sajátyszerűen eltérő flóra virul? A rajta diszló szárölelő gyapor (*smyrnium perfoliatum* L.) és egyéb növény-speciálítások miatt e hegy mint floristikai nevezetesség hirhez jutott európaszerte, míg a Vizoka és a megye határán álló s növényválasztófalul tekinthető Wetterlin ugyancsak sok növény-sajátosságaikkal ritkaság számba mennek. Nem jellegzetes-e, hogy a halak legértékesebbikei: a vizák, tokok, kecségék és sörégek, a míg fajuk Dunánkban jelentkezett, a csallóközi Duna-ágakban meghuzódva a Porta Occidentalisnál végső határállomást tartottak, mert túl nem igen jutottak a dévényhainburgi folyószorulaton? Nem jellegzetes-e, hogy az éjszakai madarak vonulási útja vidékünk felett vonul el? Ily és hasonló egyéb jelenségekkel szemben valóban nincs okunk csodálkozni afelett, hogy a tudományművelés nyugati vezérférfaai folyton ezen tanulságos és tudományos tényekben kimeríthetetlen megfigyelő állomáshoz vágyódtak és itt kutatásaik legszebb napjait élvezték. Dicső nevek emléke fűződik Pozsonyhoz és környékéhez. Míg hazánk pragmatikai történetében Pozsony mint királykoronázó város pompázik, addig az világhírű tudósok memoirjaiban mint klasszikus buvárlati statió van megjelölve s az európai természetrajzi tudomány könyvében mint fényszóró gócpont tündöklik, mert itt constatált tudományos tények oszlatták szét nem egy esetben azt a homályt, mely akadályozta volt, hogy a tudományt a maga összefüggésében addig kellőképen áttekinthessük.

Mily erős szeretetet, mily éles látást, mily mélységes meg-

győződést kell tehát feltételeznünk azon férfiú szívében és agyában, mennyi akaraterőt elhatározásában, aki legyőzve a mindennemű nehézségeket, városunkban természettudományi Egyesületet alapított s azt kellőképpen szervezve folytonos, kitartó munkásságával, soha meg nem szünő ösztönzésével oly életképessé tette, hogy az az ország legelőkelőbb tudományos társulatainak működésével is versenyezhet s mely manap már nem kevesebb mint 193 tudományos egyesülettel áll kiadványai révén csereviszonyban Upsalától Montevideoig, Moskvától San-Franciscoig. Ez persze csak úgy volt lehetséges, hogy dr. Kornhuber lángoló szeretetén, világos észjárásán, mélyeséges meggyőződésén és erős akaratán kívül mélyreható és széleskörű alapos tudással is bírt. Csakis egy a maga szakmájába mélyen behatolt s abban magát minden irányban tájékoztatni tudó egyén vállalkozhatott a napi érdekeken túl nem emelkedő közömbös társadalomban ilyen nagyhorderejű tény megvalósítására. A kik körülötte a jóban és nemesben buzgólkodtak: egy Plener, Mednyánszky, Pawlowsky, Fuchs, Gratzl, Bolla, Schneller, Pablasek, Obermüller, Molnár: ezek inkább csak elvi támogatói, eszméjének lelkes helyeslői, semmint tényleges alapító társai voltak. Az alapító és teremtő, az organizátor egymaga Kornhuber volt, kiről joggal mondhatta évek multán egyik hive: »Vele és általa alakult és fejlett az egyesület«. ¹⁾

Kornhuber nagy tudása kétféleképen nyilvánult: írásban és előszóban. Ugy egyikben mint másokban azt, amit felölelt, világosan s értelmesen, épp azért meggyőzően is tárgyalta. Kerül minden terjengősséget, csak a tárgyhoz beszél s stilstikailag úgy fogalmazza meg előadását, hogy az formai szabatsóságánál és világosságánál fogva nemcsak oktató de élvezetes is. Nem tartozik azon tudósokhoz, kik tudományos nehézségeken túlhelyezkedve, az alaposság hiányát szellemeskedéssel takarják. Még legkisebb értekezésén és előadásán is meglátszik, hogy az nyugodt átgondolás és alapos tanulmány révén lett megírva vagy elmondva. Azért van az ő közleményeinek el

¹⁾ »Mit ihm und durch ihm entstand und wuchs der Verein«. (Mack: Correspondenzblatt 1862. I, 10.)

nem muló őrteke. Minden még oly csekély közlemény egy-egy építőkö azon épületben, melyet emelni s majdan betetőzni a mi egyesületünknek a feladata.

Kornhuber tudományának alapját már fiatal éveiben vetette meg. A welsi főnormaiskolában kapott alapos elemi oktatás után a linzi és salzburgi gymnasiumokban végezte középiskolai tanulmányait. A táji szépsége után hírneves Salzburg vidékének gazdag florája, nemkülömben ottlevő jeles tanárai, a benecések erősen ösztönözték tudásvágyát s tarták ébren a természet iránt való szeretetét és lelkesedését. Már mint gymnasistának volt herbáriuma, megkedvelte amellet az állat- és az ásványtant is s fokozódó hévvel szentelte magát 1842-ben a Salzburgban fennállott bölcészeti karnál a magasb tanulmányoknak. Mindezen tanulmányaiban őt az a lankadatlan szorgalom vezette, mely egész életén át haláláig kiváló sajátja maradt. Már 21 éves korában, 1845-ben bölcseleti tudóságot szerzett, mihez 1850-ben az orvostudori fokozat is járult. E kettős akadémiai gradus elnyerése a régi időkben, mikor a disciplinák még nem voltak egyes alkotó szakelemeire széttagolva, hanem a maguk egész tartozékában egybefoglalva voltak, a kisebb irodalmi fejlettség dacára sem volt könnyű dolog. A dupla babér elnyerése pedig nem volt részéről tetszelegni, fényleni kívánó üres hiuság. Külsőleg csillogni egyáltalán nem volt egyéniségének gyengesége. E törekvésének mélyebben rejlő oka volt. Természettudós, ki a filozofiai ismerésekben és rendszerekben kellő alapos tájékozottsággal nem bír, természetesen nélkülözi a módszerbeli biztonságot, mely pedig, hogy valamelyes tudományágban törekvéseink sikeresek legyenek, annak alapfeltétele. A módszer irányítja a kutatást, a bölcseleti deductio fegyelmezi az ítéletet. Mindkettő józanul tartja a lelkesedésből és rajongásból előálló képzelődést, melyet éppen a természet a maga feiséges alakulásaival és kísértő mysticismusával oly könnyen túlzásokra ingerel. A filozofiával szemben pedig az orvosi szaktanulmány volt amaz időkben az egyedüli út, melyen a természet alapos megismeréséhez jutni lehetett. A bécsi egyetemen Kornhuber tanulmányai tényleg mind mélyebb és mind szilárdabb alapot nyertek. Oly tanárok, mint Endlicher a botanikában, mint Hyrtl az anatómiában, mint Langer,

Fischer és Bill egyéb szakmákban nemcsak lelkesedését fokozták, hanem tudományos kutatásaiban önállósághoz is szoktatták. Még ezzel sem megelégedve, megszerezte az állatgyógyászati magisteriumot is, melynek mint természettudós később oly nagy hasznát vette.

Kornhuber tehát ily sokoldalú s beható előkészülettel lépett a nyilvános működés terére. Bécsben eleinte a cs. k. állatorvosi intézet helyettes, majd véglegesített correpetitora. Mint ilyen természetrajzi előadásokat is tartott s tudásának rendkívüli gyarapítására voltak ez intézet gazdag taneszközügyűjteményei, nemkülömben az akkori időben alakult állatnövénnytani egyesület s a Haidinger által kezdeményezett cs. k. bányászati muzeum csarnokaiban megtartott gyűlések. Oly kiváló férfiakkal érintkezhetett itt, kik tudásukkal és lelkesedésükkel a fiatal természettudós becsvágyát mind szerencséjében fokozták. A természethez való szeretete Kornhuberben csakhamar oly határozott formát öltött, hogy az állatgyógyászati intézettől megvált s 1852-ben Pozsonyba jött az itt kevésbé előbb, 1850-ben megnyitott főreáltanodához természetrajzi tanár minőségében. Mint ilyen tanított ő 1860. októbertől 1861. június végéig a főgymnasiumban is és pedig mindkét intézetben oly eredményesen, hogy azok egyre öregedő hire, tekintélye nagyrészt Kornhuber működésén alapult¹⁾. De időt talált amellet a Természettudományi egyesület alapítására és szervezésére, az egyesület titkári hivatalának 1850-től 1861-ig való vezetésére s az egyesületi szakközlöny szerkesztésére is. Ez utóbbi téren kifejtett nagy munkássága alapján az 1858. évi közgyűlésen az elnök méltán hirdethette, hogy az egyesület

¹⁾ Egyik tanítványa Heimerl Antal azt írja róla az „Oesterr.-Botan. Zeitschrift“ egyik számában: „Auf fast ein Jahrzehnt erstreckte sich seine Wirksamkeit an der genannten Lehranstalt (a pozsonyi főreáliskola), die damals eines bedeutenden Ansehens, sowie eines namhaften Zuspruches sich in Ungarn erfreute, und es ist gewiss nicht zu viel gesagt, wenn ich anführe, dass gerade dieses Ansehen der Anstalt nicht zum kleinsten Theile Kornhuber beizumessen war“ (Separatabdr. aus der „Oesterreichischen Botan. Zeitschrift“. Jahrgang 1886. Nr. 1.)

munkás tagjai között Kornhubert illeti az első rang. Annyi bizonyítékát szolgáltatta terjedelmes ismereteinek és fáradhatatlan tevékenységének, hogy valóban őt nevezhetni az egyesület lelkének¹⁾. Pozsonyból 1861-ben augusztus 20-ikán a bécsi cs. k. polytechnikumra nevezték ki mint a növény- és állattan nyilvános rendes tanárát s mint ilyen működött ott egész nyugdíjaztatásáig, 1895-ig²⁾. Amily örvendetes és megérdemelt volt e fényes előmenetele, épp oly fájdalmasan érintette az pozsonyi hiveit. Vele egyesületünk végtelenül sokat veszített. Be is következett csakhamar hanyatlása, melyet persze a politikai viszonyok alakulása is nagyban elősegített. Tagjainak száma ezentúl folyton alábbszállott, 447-ről 76-ra, működése iránt a közérdeklődés egyre fogyatkozóbb lett, 1865-ig már közgyűlést sem tartott, végre is beköszöntött az egyesület életét fenyegető válság s csakis néhány lelkes orvos, köztük kimagaslólag dr. Kanka Károly és dr. Tauscher Béla fellépése akadályozta meg a végfeloszlást.

Kornhuber tanári működése úgy Pozsonyban mint Bécsben a legeredményesebb volt. Tanítványai tőle nemcsak rendszeres tudományt tanultak el, hanem példáján buzdulva kaptak tőle lelkesedést, magasan szárnyaló ihletet is. Buzgóságot és kötelességérzést ébresztett fel zsenge és fogékony elméjükben, oly tulajdonságokat, melyek nélkül a legszerencsésebb tehetségek sem érvényesülhetnek a kivanatos módon. Tanításában nem szorítkozott egyoldalulag teoriára, mert az elméletet mindig gyakorlati tanítással tette érthetővé, megfoghatóvá. Az empirismus nézete szerint a megismerés és okulás egyik nélkülözhetetlen kútforrása s azért szabad idejének nagy részét arra fordította, hogy tanítványaival kisebb-nagyobb

¹⁾ „Unter den wirkenden Mitgliedern nimmt unstreitig der Herr Vereinssekretär Dr. Kornhuber den ersten Rang ein. Wir haben von seinen umfassenden Kenntnissen und von seiner rastlosen Thätigkeit so viele Beweise erhalten, dass Sie mir beistimmen werden, wenn ich ihm hier in Vereinigung mit dem wärmsten Danke die Aneknung zu Theil werden lasse, dass er die Seele des Vereins genannt zu werden verdient. (Verhandl. 1858. III. 25.)

²⁾ 1895-ben június 25-ikén tartotta a műegyetemen utolsó előadását. Nyugdíjaztatási okmánya 1895-ben augusztus 7-ikén kelt.

tanulmányi excursusokat tegyen. Bejárt velök hegyet, völgyet rónát, erdőt, rétet. A Sonnwendstein, a Bisamberg, a Hochschwab, a Dürrenstein, a Hochkohl, az Elő- és Havasalpok, a Veitsch, a Jauerling, a Kis-Kárpátok, a Morvalapály, a Hanság, a Schur s egyéb nevezetes helyek és területek számtalanszor voltak tanulmányi kirándulásainak célpontjai s mindezek annyira tanulságosak, edzők és szórakoztatók voltak, hogy nemcsak tényleges hallgatói, hanem volt tanítványai, sőt tőle egészen független természetbarátok is szívesen vettek részt azokban. Igazi szeretet és tisztelet fejlődött ki a tanítványok szívében mesterük iránt¹⁾. Máig is említik őt hálával és szeretettel azon szigorúság dacára melylyel igazságos módon irántuk viseltetett. Kornhuber dicsősége, hogy nemcsak tanított, hanem hogy iskolát is alapított, melyből a szaktudomány hivatott munkásai kerültek ki az élet színterére. Közülök mint tudós nem egy országos közmegbecsüléshez, sőt európai hírnévhez is jutott, mint Höhnel, Hackel, Rathay, Voss, Hibsich, Braun, Heimerl, Hayek és mások.

Mint tudóst Kornhubert ugyanazon lelkiismeretesség és buzgóság jellemzi, mely őt mint tanárt tette kitünővé. Az ő könyveire, értekezéseire, kisebb közleményeire az üti rá az

¹⁾ Érdemesnek tartjuk egyik volt tanítványának és assistensének erre vonatkozó szavait idézni: Jedem von den Theilnehmern — írja Heimerl — sind die Tage in unvergesslicher Erinnerung, welche unter den mannigfaltigsten äusseren Verhältnissen zugebracht wurden; mit unermüdllichem Eifer pflegt da unser hochgeschätzter Lehrer jede Phanerogame oder interessantere Kryptogame den Theilnehmern in trefflicher Art zu charakterisiren, dann soweit möglich kurze Zergliederung und Demonstration der Blüthentheile etc. etc. vorzunehmen, die Typen durch oftmalige Repetition einzuschärfen, des weiteren aber gestützt auf sein reiches Wissen und seine gründliche Bildung naheliegende Fragen zoologischer oder geologischer Natur einzuflechten, geschichtliche oder geographische Themen, welche sich an die jeweiligen Ortsverhältnisse knüpfen, zu berühren, kurzum er weiss in einer so trefflichen und dabei wieder von jeder Engherzigkeit freien, heiterem Scherze nicht abholden Weise zu bilden und anzuregen, dass gar nicht selten Hörer anderer Hochschulen absolvierte Studierende, oder sich für Botanik interessirende Privatmänner die botanischen Excursionen Kornhubers als eine Quelle der Bildung und Erholung aufgesucht und mitgemacht haben“. (O e s t e r r. - B o t a n. Zeitschrift 1886. évf. I. sz.)

értékjelző bélyeget, hogy azok egytől-egyig h é z a g p ó t l ó jelen-
tőséggel bírnak. Nincs irata, mely újabb, addig ismeretlen
tényt nem constatálna. Nem azért irt, hogy sokra, nagy tömegre
hivatkozhasnék, hanem irt, hogy ujat mondva vele ismereteink
körét tágítsa; hogy vele ürt töltsön ki, vagy hogy vele újabb,
termékenyítő eszmeáramlatot indítson meg. Nem mennyiségre,
hanem minőségre törekedett. Ismerttel nem szaporítja felesen
az írást, hanem csak olyat közöl, ami ismeretlen volt, vagy
ami ismerttel szemben igazolólag avagy cáfolólag esik a
bírálat serpenyőjébe. Ez a tartalmasság mindenkinek, ki könyv-
ben az igazat, a reális valót keresi, bő kárpótlást nyújt a
sziporkázó szellemskedés hiányáért, melyet ő — a szellem
embere — készakarva került.

Cikkei, kisebb-nagyobb értekezései részben a pozsonyi
főreáliskola „Programmjai“-ban, részben a pozsonyi orvos-
természettudományi egyesület közleményeiben, részben a
bécsi cs. k. geológiai „Reichsanstalt“ kiadványai közt, részben
egyos osztrák szaklapokban és nem kevés az egyik pozsonyi
helyi ujságban jelentek meg. Néhány dolgozata önállóan vagy
különnyomatként került könyvárusi forgalomba. E cikkek
és dolgozatok kiterjeszkednek a természettudomány legkülöm-
bözőbb ágaira és vonatkozásaira. Irt légtüneti¹⁾, éghajlati²⁾,
földtani³⁾, földterítani⁴⁾, természetrajzi^{4*)}, őslénytani⁵⁾, növény-
tani⁶⁾, ásványtani^{6*)}, állattani⁷⁾, gazdasági^{7*)}, tanügyi^{7**)}, fizikai⁸⁾,
physiologiai^{8*)}, viztani^{8**)}, történet-szófejtési⁹⁾ cikkeket és
tanulságos útleírásokat¹⁰⁾. Tartott mélyen átérzett emlékbeszé-
deket¹¹⁾ s pozsonyi tartózkodása alatt az egyesületi ülések
csaknem mindegyikén könyvismertetések, melyekkel a ter-
mészettudományi szakban történt előhaladásról számolt be
nagy tájékozottsággal. Valamennyi alapvető s ma is, mikor
természetrajzi viszonyaink irodalma már óriási fejlődéshez
jutott, jelentőséggel bírnak. E dolgozatokhoz az anyagot ma-
gában a természetben kutatta fel. Eltekintve Olasz-, Franczia-,
Spanyol-, Német-, Törökországokban, Montenegróban és Kis-
ázsziában tett nagy tanulmányutjaitól, számos fárasztó gyalog-
utat tett az osztrák-magyar birodalom hegyvidékein és róna-
ságain mindenfelé s ilyenkor sem a juliusi nap pörkölő heve,
sem az őszi és téli szél csipős, dermesztő járása, sem a

zuhogó eső kellemetlensége, de az utak járhatatlansága s végre az ételmezés fogyatékosága és a kényelem hiányossága sem rontotta el buvárkodási kedvét, nem lóhasztotta le buzgó-ságát s nem szolgáltatott neki okot akárcsak szónyi panaszra is. Szép rózsás arca a legnagyobb fáradalmak és nélkülözések közt is derült, mosolygó maradt, mert hol a megismerés, a természet megismerésének ügye forgott fenn, ott éhség és szomjuság, kényelemhiány, ételben-italban való szűkölködés, mindenféle testi szenvedés elvesztette ránézve faggató hatását. Mindig csak az ideális cél lebegett előtte, mely felé nemesen vágakozó lelke törekedett.

Ha írásban vagy szóval végzett munkáját tekintjük, azt látjuk, hogy kutatásai, egyes tágabb körű s általános érdekű themáktól eltekintve, jobbára egyesületünk kutatási terrenumára szorítkoznak, mert azon helyes nézetből indult ki, hogy Pozsony vidékének természetrajzi érdekességeit és nevezetességeit kikutatni egyesületünknek a hivatása, feladata. Főleg megyénk földtani szerkezetét, flóráját és faunáját kinyomozni és ismertetni az egyesület tagjainak a feladata. Ezt magunk is nem hangoztathatjuk eléggé nyomatékosan, mert minékünk van leginkább módunkban, természetrajzi kincseinket felkutatni s azokat az érdeklődő világgal megismertetni. Kötelességünknek, de ambícióknak is kell tartanunk, e kutatás elsőbbségének dicsőségét magunknak biztosítani. Ezért szivesebben látta dr. Kornhuber, ha előadásra oly egyén jelentkezett, ki Pozsony vidékének ismertetéséhez szállított adalékokat, mintsem oly egyén, ki tőlünk távolabb fekvő dolgokról tartott előadást vagy hozott közlönyünk számára czikket.

Kornhuber tudományos működésének legszebb eredményeit azon két geológiai térképen szemlélhetjük, melyek egyike a Kis-Kárpátokat, másika Éjszak-Magyarországot tüntetik fel. Amahhoz, hogy a földtani felvételekben részt vegyen, 1853-ban kapott a cs. k. geológiai birodalmi intézettől, emehhez pedig 1858-ban a pozsonyi helytartósági-osztálytól megtisztelő felszólítást. Nagy fáradsággal, sok utánjárással, sok és nagy tudással vannak e művek szerkesztve. A maguk idejére nézve városunk és környéke megismerésének szempontjából korszakos alkotásuaknak mondhatjuk. Újabb idő óta a részletekre

nézve ugyan már túl vannak szárnyalva¹⁾, egészben véve azonban ma is jó szolgálatot tesznek annak, ki vidékünk illetve Éjszak-Magyarország földtani felépítése, geológiai rétegzése kérdésében tájékozódni akar.

De nemcsak egyesületünk, hanem más tudós körök, társulatok s fennsőbb tudományos intézetek is lekötelezték az ő alapos és buzgó munkásságának s szavaztak érte neki hálát és elismerést. A cs. k. zoológia-botanikai társulat megválasztotta őt választmányi tagjának és másodelnökének, a m. kir. természettudományi Társulat tiszteleti tagjának, a bécsi cs. k. gazdasági és kertészeti, a wetterauai természettudományi, a landshuti botanikus és a salzburgi gazdasági társulatok levelező tagjainak. A pozsonyi kerületi kereskedelmi és iparkamara megbizta őt 1866-ban Pozsony, 1871-ben Nyitra megye térképének az elkészítésével. Hirneves tudósok: mint Gregorio²⁾, Karpeles³⁾, Heimerl⁴⁾, Kornhuber nevével neveztek el egyes fajokat. Bäumlerek is neki dedikált egy Pozsony vidékén felfedezett gombát⁵⁾. A polytechnikum tanácsa őt 1872 az egyetemes osztály dekanjának, 1880-ban rector magnificusnak választotta.

Születésének 70-ik és 80-ik, tudorrá történt felavatásának 50-ik évfordulóját számára ünneppé tették közeli-távoli barátainak, hiveinek, tisztelőinek nagy sokasága. Egyesületünk is lelkesedéssel ünneplé e nevezetcs évfordulókat. A bécsi cs. k. geológiai birodalmi intézet pedig a Kornhuber tudományába való teljes megbizásának bizonyítékát azzal szolgáltatta, hogy őt kérte fel a hires lesinai lelet feldolgo-

¹⁾ Értjük azt az 1:75000 mértékű földtani térképét, mely Beck és Velters: *Zur Geologie der kleinen Karpathen* című műhöz van kapcsolva. Wien und Leipzig 1904.

²⁾ Egy *Rostellariát* szicíliai Castelbuono oligocän-márgarétegéből. (*Una Gita sulle Madonie*. Turino 1882.)

³⁾ Egy japán *Nothrus* fajt. (*Archiv f. Naturgeschichte* 1883 455. l.)

⁴⁾ Egy hybrid *Cirsium* ot és egy perzsa *Cousiniát*. (*Verhandl. d. k. k. zool.-botan. Gesell.* XXXIV. 95. és *Oesterr.-Bot.-Zeitschrift* 1886. évf. I. sz.)

⁵⁾ *Hercospora Kornhuberi*. (*Annalen des k. k. naturh. Hofmuseums*. Wien 1898. XIII. k. 4. füz. XVI. tábl. 1. ábr. És *Pozs. Orv. term. egy. Közl.* 1903. Ujfoly. XIV. k. 55–56. l.)

zására. E lelet, az *Opetiosaurus Bucchichi*, az új kövült gyík tudományos meghatározása, rendszeres osztályozása és irodalmi feldolgozása a palaeonthológiában, anatómiában és geológiában való teljes otthonosságot kívánt s Kornhuber a Reichsanstalt megbízásának oly fényes sikerrel felelt meg, hogy egymaga e mű is megörökítene nevét a tudományok birodalmában¹⁾. Hogy fényes tudása és irodalmi működése dacára őt a bécsi Tudományos Akadémia nem választotta be tagjának, az csak azt mutatja, hogy a méltányosság ily kiváló erkölcsi testületekben sem mindig gyakorlásban levő erény. A klikkel nem szövetkező szókimondó kritikus Kornhuber nem egy halhatatlant haragított maga ellen, de hogy nevének értéke, szavának súlya az akademikusok részéről is el volt ismerve, mutatja azon benső barátság, mely őt e legfőbb tudományos intézet több tagjával, az intézet hirneves elnökével magával Suessel is összefűzte. Érdemei oly nyilvánvalóak voltak, hogy úgy a főhatóságok, az osztrák közoktatási miniszterium s a helytartóság, mint maga a korona is ismételten illették őt kitüntetésekkel. 1863-ban ki-nevezték a tanárvizsgáló-bizottságba a reáliskolák, illetve később a reáliskolák és gymnasiumok számára. 1867-ben mint a párisi világkiállítás 90-ik osztályának jury-tagja részesül úgy Ő felsége, mint a francia kormány teljes elismerésében. 1874-ben a cs. k. országos iskolatanács tagjának nevezték ki Alsó-Ausztria részére. 1882-ben megkapta a Vaskoronarend III-ik osztályát, majd nyugdíjaztatásakor 1895-ben aug. 7. ikén a cs. k. udvari tanácsosi címet. E magas kitüntetésekkel szemben bizonyára nem volt az ő szemében kevésbé felbecsült azon honorálás, melylyel őt egyesületünk, az ennek érdekében kifejtett nagy tevékenysége és bokros érdemszerzése fejében, óhajtotta kitüntetni. Közlekedéssel és egyhangúan választotta meg őt tiszteleti elnöknek. *Pretium laboris non vile*. Számára e czim az az olajág volt, melylyel Hellas népe tüntette ki a nemes versenyben győzőt.

¹⁾ *Opetiosaurus Bucchichi*. Eine neue fossile Eidechse aus der unteren Kreide von Lesina in Dalmatien. Von A. Kornhuber besprochen in der Sitzung der k. k. geologischen Reichsanstalt in Wien am 16. April 1901. Mit einer Lichtdruck- und zwei Steindruck-Tafeln. Wien 1901.

Mint versenyben győző érkezett ő nyugdíjaztatása után vissza Pozsonyba. Ide vágyódott, hol legszebb alkotása: egyesületünk várta érkezését. Az idő ugyan elhaladt felette, de azért újból átvette a régi hévvel, a régi lelkesedéssel és a régi szeretettel egyesületünk ügyének gondozását. Különösen szívéen feküdt az egyesületi közlöny szerkesztése és az egyesületi élet fellendítése. Irt, ágitált, előadásokat tartott, szerzett új egyesületi tagokat, járt-kelt ismét vidékünkön, előlegezett pénzt arra, hogy megakadt közlönyünk újból rendesen megjelenhessen s mindennek eredménye az volt, hogy az egyesületi élet csakugyan megélénkült, az erőinkhez való bizalom ismét megjött. Az ő folytonvaló sürgetése eredményezte, hogy gazdag egyesületi könyvtárunk végre katalogizálva s azáltal hozzáférhetővé lett. Sokat tett egyesületi muzeumunk érdekében is. Sok könyvet, térképet, kagylót, pillangót, szárított növényt, kőületet, ásványt ajándékozott annak. Szóval meglátszott, hogy ismét köztünk van.

De fájdalom e köztünk való tartózkodása nem volt hosszas. 1903-ban június 22-ikén súlyos jobboldali bénulás érte őt. Bár e bajjal szemben bámulatos akaraterőt tanusított s enyhítésére a gasteini fürdő gyógyító vizében is keresett orvoslátot, következményei mégis egyre aggasztóbbak lettek. A fürge, élénk, soha ki nem fáradó aggastyán alakja megtört s bár lelke nem vesztette el régi ruganyosságát, mégis baja fizikai következményeinél fogva lehetetlenné vált neki a további tudományos munkásság. Kivált az egyesületi közlöny szerkesztőségéből. Nem jelent meg többé üléseinken. Abba hagyta minden megkezdett munkáját. Hogy mily fájdalmas volt neki e kényszerített munka abbahagyás, azt csak azok tudják, kik őt a szenvedés s a megpróbáltatás nehéz napjaiban felkeresték. Könyvek csillogtak szemeiben, a szenvedés könyei, mikor le kellett mondania az 1904. évi bécsi növénytan congresszuson való részvételtől. E congresszus egyik szakasza tudományos kirándulást tett a Kis-Kárpátokba, arra a vidékre, melyet joggal és önérzetesen a maga tudása birodalmához tartozónak tekinthetett. És ime e birodalomból ki volt rekesztve. A hogy viharvert tengerész szemléli elsülyedt hajójának vizből kimeredező roncsait, úgy szemlélte Kornhuber is a maga, zátonyra jutott élethajójának megakadt menetét. Hiába vigasztalták barátai, hogy hiszen e

hajónak kincsei nem mentek veszendőbe. Hiába mondták neki, hogy annyi munka után immár ideje, hogy ő is megpihenjen. A pihenés számára nem volt üdítő, hisz annyi megkezdett munkája volt még. Tépelődött, gyötörte magát és szenvedett. Kitünt, hogy számára a pihenés — halál.

1905 április 21-ikén dobbant meg utoljára nagyért és nemesért verő szive. Lezárultak örökre oktató ajkai. A katarstrófa őt Bécsben érte hűen ápoló bánatos neje karjai között. Vele egy a tudománynak, a humanitásnak, a felvilágosodásnak égő szövétnek aludt el. Nemcsak Pozsonyban és Bécsben, hol személyes ismerőseinek száma nagy volt, hanem mondhatni az egész tudományos világon is mély és őszinte fájdalommal vették halálának hírért. Az özvegyet elárasztották egyesek, testületek, intézetek részvét kifejezésekkel. Pozsony város törvényhatósági bizottsága, felbecsülni tudván a nagy halottnak a város szellemi érdekei körül szerzett érdemeit, a hála és elismerés érzetében az 1905. évi május 1-én tartott közgyűlésen utcát nevezett el fényes nevével. Hült tetemeit özvegye Bécsből Pozsonyba szállíttatta, hol április 25-ikén a családnak a Szent-Andrásról nevezett temetőben levő sirboltjában helyezte el. Mi s mindazok, kik vele éreztünk s munkásságát felbecsülni tudjuk, zokogva állottuk sirját körül. Zokogtunk, de mégis nem voltunk vigasztalhatatlanok, mert fájdalomunk nagyságában feküdt vigaszszunk és reményünk. Éreztük, hogy a sirkő, mely fölője zárult, nem választhat el tőle végleg. Fojtó gyászunk közepette is felémelt a vele való szellemi érintkezés vigasza. Hiszen e sir előttünk nemcsak sötét verem, az egy fényosztó, jelentős, biztató jelző is. Jelző, mely azt hirdeti, hogy a benne nyugvó dicsőült halott számunkra és utódainkra még sem halt meg egészen. Mert aki úgy élt és úgy munkálkodott, mint ő, az nem halhatott meg egészen. Él ő nekünk eszméiben, jellemében és példájában. Sirban is mesterünk marad, kihez a munka szeretetében akarunk hűek és kegyeletesekek maradni. Ösztönözzön tehát minket dicső emléke és példája azon ideális mű folytatására, amelynek ő egész életét, összes szellemi erőit és képességeit szentelte volt. A művet ott kell folytatnunk, ahol ő azt abban hagyta. Maradjon az ő neve köztünk szálló ige. Legyen emléke áldott minden időkre!

Jegyzetek dr. Kornhuber írói munkásságáról a 8-ik laphoz.

¹⁾ Das neue Barometer von A. Seechi. (Verh. 1857. II. I. K.) — Die mittlere Windrichtung zu Presburg im Jahre 1856. (U. o. II. II. K.) — Barometrische Höhenmessungen in Ungern. (Verh. 1858. III. II. K.) — Barometrische Höhenmessungen im nordwestlichen Ungern. (Verh. 1859. IV. K.) — Ueber Metallbarometer. (U. o.) — Barometrische Höhenmessungen in Ungern. (Verh. 1860. 1861, V. K.) — Die Seehöhe von Presburg. (U. o.) — Ergebnisse aus den Meteorologischen Beobachtungen zu Presburg während der Jahre 1858 und 1859. Mit 2 chromolith. Tafeln. (Főreál. Progr. 1860.)

²⁾ Meteorologische Monatsberichte (Verh. 1856. I. K. 1857. II. I. K.) — Ueber die atmosphärische Luft. (Verh. 1860. 1861. V. K.) — Beitrag zur Kenntniss der klimatischen Verhältnisse Presburgs 1856–57. (Főreál. Progr. 1858.)

³⁾ Ueber die geologische Beschaffenheit der nächsten Umgebung von Presburg. (Verh. 1856. I. K.) — Ueber das Thonschieferlager von Mariathal. (U. o.) — Ueber die geologischen Verhältnisse der Porta Hungarica Superior. (U. o.) — Ueber die Verbreitung der Eocänformation in Ungern. (Verh. 1857. II. I. K.) — Ueber den Bau der Alpen. (U. o.) — Ueber die Süßwasserkalkbildungen in den Sümpfen der grossen ungrischen Tiefebene. (U. o. II. II. K.) — Ueber die geologischen Verhältnisse der Mineralquelle von Magyarád und Szántó. (Verh. 1858. III. I. K.) — Das Moor „Schur“ bei St.-Georgen. (U. o. III. II. K.) — Trachythügel von Alt-Bersenburg. (U. o.) — Süßwasserkalk bei Nagy-Légh. (U. o.) — Geognostische Beschaffenheit des Bakony-Gebirges. (Verh. 1859. IV. K.) — Geognostische Verhältnisse der Trentscher Gespanschaft. (U. o.) — Die geognostischen Verhältnisse der Umgebung von Ballenstein. (U. o.) — Ueber das geologische Alter der Thonschiefer von Mariathal. (Verh. 1860. 1861. V. K.) — Vorkommen von Braunkohle bei Bruznik u. des Basaltes bei Suschanowitz im Temeser Banate. (U. o.) — Ueber die geologische Beschaffenheit von Nord-Ungern. (U. o.) — Ueber einige Analogien im Gebirgsbau der Alpen und Karpathen. (U. o.) — Ueber die Braunkohlen-Schürfung bei Mariathal im Jahre 1898. (Verh. 1897–98. X K.) — Ueber die Thonschiefer bei Mariathal in der Presburger Gespanschaft. (Verh. Ujfolj. 1899. XI. K.) — Geologisches aus dem Graniterrain bei Ratschdorf u. St.-Georgen. (U. o.) — Ueber

eingesandte Melaphir-Gesteinskugeln. (Verh. 1900. XII. K.) — Ueber die Czupá aus der Insel Schütt und über ähnliche Vorkommnisse. (U. o.) — Ueber einen Kieselstein gefunden in einem Hechte. (U. o.) — Ueber den Theralith aus Duppau. (U. o.) — Ueber Alluvium, Diluvium u. Pliocän bei Presburg. (U. o.) — Geologische Bemerkungen über Gesteine und Petrefacten. (Verh. Ujfolly. 1902. XIV. K.)

⁴⁾ Das Erdbeben vom 15. Jänner 1858, besonders rücksichtlich seiner Verbreitung in Ungern. (Verh. 1858. III. I. K.) — Ueber Erdbeben im Allgemeinen. (U. o.) — Vorlage einer Abhandlung über das Silleiner Erdbeben. (U. o.) — Ueber Jeittelles Ansicht vom Silleiner Erdbeben. (U. o.) — Erdbeben seit 12. April 1858. (U. o.) — Bemerkungen zu den Erdstößen um Sillein. (U. o. III. II. K.) — Ueber den Vulcanismus der Erde. (Verh. 1860. 1861. V. K.)

^{4*)} Naturhistorische Verhältnisse der Umgebung von Tata. (Verh. 1857. II. I. K.) — Naturhistorische Verhältnisse der Umgebung von Bösing. (U. o. II. I. K.) — Naturhistorische Skizzen aus der Neitraer Gespanschaft. (Pr. Ztg. 1858. 178. 187. 188. 197. sz.) — Naturhistorische Verhältnisse von Ballenstein. (Verh. 1859. IV. K.) — Naturhistorische Verhältnisse von Trentschin. (Verh. 1859. IV. K.) — Naturhistorische Skizzen aus der Trentschiner Gespanschaft. (Pr. Ztg. 1860. 217. 226. 227. 234. sz.) — Naturhistorisches aus Presburg u. seiner Umgebung. (Pr. Ztg. 1898 295. sz. és 1899 13. sz.) — Der Thebener Kobel. Ein Beitrag zu seiner Naturgeschichte. (Verh. 1897—98. X. K.)

⁵⁾ Ueber neue Fundorte von Tertiärpetrefacten. (Verh. 1856. I. K.) — Tertiär-Petrefacten von Lubina. (U. o.) — Ueber ein neues Vorkommen von Tertiär-Petrefacten bei Hainburg. (Verh. 1857. II. I. K.) — Vorlage eines Megaceros-Schädels und fossiler Elefantenknochen. (U. o.) — Vorlage von Petrefacten aus dem Trentschiner Comit. (Verh. 1858. III. I. K.) — Vorkommen von Mastodon longirostris und Cervus megaceros. (Verh. 1859. IV. K.) — Neogene Petrefacten bei Öskü. (U. o.) — Ammonites bifrons Brug. in Schiefen von Mariathal. (Verh. 1860. 1861. V. K.) — Ueber ein gefiedertes Fossil aus dem lithographischen Kalke von Solenhofen. (Corresp. 1862. I. köt.) — Ueber den neuesten Fund von Archaeopterix lithographica H. v. Meyer. (Verh. 1862. VI. K.) Verzeichniss von Versteinerungen aus den marinen Tertiär-Ablagerungen bei Theben-Neudorf. (Verh. 1897—98. X. K.) — Ueber das Geweih eines fossilen Hirsches in einem Leithakalk-Quader des Domes zu Presburg. (Verh. 1897—98. X. K.) — Versteinerungen in den Mariathaler Schiefen. (Verh. Ujfolly 1899. XI. K.) — Verzeichniss der fossilen Fauna vom Sandberg zu Theben-Neudorf. (U. o.) — Dicroceras Pisoniense. (U. o.) — Ueber ein Geschenk von Resten des Höhlenbären aus der Čertova bei Blasenstein-St. Nicolaus. (Verh. 1900. XII. K.) — Cardium protractum bei Theben-Neudorf. (U. o.) — Patella ferruginea. (U. o.)

⁶⁾ Ueber Gypskraut. (Verh. 1857. II. I. K.) — Viscum Album L. (U. o. II. II. K.) — Botanische Aufzeichnungen im Bakonyerwalde. (Verh.

1859. IV. K.) — Die Moose der Presburger Flora. (Verhand. 1866. IX. K.) — Die Umbelliferen des Vegetationsgebietes von Presburg. (Főréál. Progr. 1854.) — Uebersicht der phanerogamen Pflanzen in der Presburger Flora. (Főréál. Progr. 1855.) — Die Gefässpflanzen der Flora von Presburg. (Főréál. Progr. 1860.) — Notizen über Alter und Wachstumverhältnisse einiger Waldbäume im Banater Gebirge. (Verh. 1860. V. K.) — Ueber die hohe Bedeutung der Pflanzenwelt für den Menschen. (Rectori beszéd, Wien 1879.) — Zur Zwiebelbildung bei der Gattung *Leucjum*. (Oesterr.-Botan.-Zeitschr. 1885. V. sz.) — Ueber *Erechthites heracifolia* Raf., eine neue europäische Wanderpflanze. (Heimerlel együtt. Oesterr.-Botan.-Zeitschr. 1885. IX. sz.) — Botanische Ausflüge in die Sumpfniederung des „Wasen“ (magyarisch „Hanság“. (Verh. d. k. k. zoolog. Botan.-Gesell. 1885.) — Eine Schildlaus als Forstschädling auf *Robinia Pseudacacia* L. (Verh. 1897–98. X. K.) — Ueber ein Geschenk einer Überwallung u. über vegetabilische Wunderheilung im Allgemeinen. (Verh. 1900. XII. K.)

6*) Mineralogisches aus der Naturforscherversammlung in Wien. (Verh. 1856. I. K.) — Brauneisenstein aus dem Thale Kunyerad. (U. o. — Braunstein von Hrehorkowe. (U. o. — Versteinerter Holzstamm aus Nossitz. (U. o. — Vorlage seltener Minerale. (Verh. 1857. II. I. K.) — Ueber das Hansäger Moor. (U. o.) — Ueber den Diorit im „tiefen Weg“. (U. o.) — Vorkommen von Granaten bei Hutta. (Verh. 1858. III. I. K.) — Säulenförmige Trachytabsonderung bei Mutschibrod. (U. o. III. II. K.) — Holzopal von Borfó. (U. o.) — Braunkohle bei Obitz. (U. o.) — Ueber ungerische Hyalithe. (U. o.) — Ueber das Eisen und sein Vorkommen im nordwestlichen Ungern. (U. o.) — Mineralien des Quarzgeschlechtes. (Verh. 1859. IV. K.) — Schichten mit Lignit Spuren in Blumenthal. (U. o.) — Vorlage ungerischer Minerale. (U. o.) — Mineralien aus der Gömörer Gespanschaft. (U. o.) — Bemerkungen über Torfmoore besonders des Presburger Regierungsgebietes. (U. o.) — Ueber Caesium u. Rubidium. (1860. 1861. V. K.) — Ueber Magnesit vom rothen Berg bei Kaschau. (Verh. 1900. XII. K.) — Ueber Magnalium. (U. o.) — Vorlage von Mineralien. (U. o.)

7) Ueber die Naturgeschichte des Seeadlers. (Verh. 1856. I. K.) — Ueber *Myoxus Glis* L. (U. o.) — Ueber *Foetorius Lutreola* L. (U. o.) — Zur Naturgeschichte der *Arctomys Marmota*. (Verh. 1857. II. I. K.) — Raupenfrass bei Cziffer. (U. o.) — Ueber verheerende Insecten-Larven bei Tirnau. (U. o.) — Verheerendes Auftreten von *Epicauta dubia* Oliv. um Königseiden. (U. o. II. II. K.) — *Pandion Haliaeetus* L. (U. o.) — Ueber ungerische Pelicane. (U. o. III. I. K.) — Beitrag zur Kenntniss der Fische im Waag Gebiet. (Verh. 1860. 1861. V. K.) — Ueber ein Monstrum vom Hausschwein. (U. o.) — *Vultur Fulvus* Gm. in Luipersdorf. (U. o.) — Die Fische im Gebiete der obern und mittleren Waag. (U. o.) — Ueber die neueren Beobachtungen des Lebens der Honigbiene. (U. o.) — Ueber die Naturgeschichte der ostindischen *Ricinus*-Seidenraupe. (U. o.) — Demon-

stration des Hochzeitskleides bei der Pleinzen. (Verh. Ujfoly 1899. XI. K.) — Systematische Uebersicht der Vögel Ungerns nebst einer kurzen Angabe ihrer unterscheidenden Charaktere. (Főreal. Progr. 1856.) — Synopsis der Säugethiere mit besonderer Beziehung auf ihr Vorkommen in Ungern. (Főreal. Progr. 1857.) — Zoologische Bemerkungen 1. Vom Waxdick, Acipenser Güldenstädtii, 2. Vom Scherg oder Sternhausen, Acipenser stellatus, 3. Aale in der Donau, 4. Erstaunliche Gefrässigkeit bei Fischen, 5. Vom Stein-Schiel u. vom Störl Gmelins, 6. Vom Luchs u. braunen Bär. (Verh. 1900. XII. K.) — Ueber Donau-Störe. (U. o.) — Ueber den Steinschiel u. den Störl Gmelins. (U. o.) — Ueber Grasgallen der Rispen-gras-Gallmücke. (U. o.)

^{7*)} Bildung einer Wein- und Obstbau-Section des Vereins. (Verh. 1858. III. II. K.) — Ueber die Erhaltung des Waldes und des Wildes. (Mitth. d. ung. Forstvereins Presb. 1857. III. Reihe I. Hft.)

^{7**)} Ueber den mittleren und gewerblichen Unterricht, repräsentirt auf der internationalen Ausstellung zu Paris 1867. Offizieller Bericht erstattet vom Verf. als Jury-Mitglied der 90. Classe.

⁸⁾ Ueber Galvanoplastik. (Verh. 1856. I. K.) — Ueber die Benützung galvanischer Kräfte in der Typographie. (U. o.) — Ueber einige wichtigere optische Instrumente. (Verh. 1860. 1861. V. K.)

^{8*)} Ueber die Allgemeinheit der sexuellen Zeugung. (Correspondenzbl. 1862. I. K.)

^{8**)} Bohrversuche bei Lanschitz. (Verh. Ujfoly 1899. XI. K.) — Allgemeines über artesische Brunnen und über Quellen. (U. o.) — Presburger Trinkwasser-Kesselstein. (U. o.) — Absätze aus kalten Quellen, aus Themen und in Sumpfwiesen. (U. o.)

⁹⁾ Igy igen talpraesetten Pozsonynak német Presburg és Nyitra német Neitra nevérol. (Verh. 1856. I. K. és 1897–98. X. K.)

¹⁰⁾ Ueber den Aetna. Ein Vortrag gehalten im Vereine zur Verbreitung naturwissenschaftlicher Kenntnisse in Wien am 17. Jänner 1883. Mit einer Tafel, einer Text-Illustration und einer Karte. Wien 1883. (Schriften d. Ver. z. Verbr. naturw. Kenntnisse. Wien 1883. XXIII. K.) — Ueber Corsica. (U. o. 1883. XXIV. K.)

¹¹⁾ Gedächtnissrede auf Alexander v. Humboldt. (Verh. 1859. IV. K.) — Worte der Erinnerung an verstorbene Mitglieder. (U. o.) — Worte der Erinnerung an A. U. Bruckhardt. (Verh. 1860. 1861. V. K.) — Nachruf an K. M. Paul. (Verh. 1900. XII. K.) — Ueber Dr. Semelweiss, (U. o.) — Nachruf an W. H. Waagen. (U. o.)